

تحلیل تاثیر متقابل عوامل موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش رو

عظیم علیزاده^۱، اسماعیل احمدی مقدم^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۴

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۳/۱۱

چکیده:

با توجه به اهمیت ژئوپلیتیک یمن، تحولات سیاسی - امنیتی یمن از اهمیت بالا با پیچیدگی و عدم قطعیت همراه شده است. هدف این تحقیق، شناسایی و تحلیل تاثیر متقابل عوامل موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش رو تحولات سیاسی - امنیتی یمن می باشد. پژوهش این مقاله به لحاظ هدف؛ توسعه ای - کاربردی و به لحاظ روش؛ موردی - زمینه ای و به لحاظ ماهیت؛ آمیخته می باشد. داده های مورد نیاز تحقیق به شیوه های کتابخانه ای و فیش برداری، انجام مصاحبه حضوری با تعداد ۲۰ نفر از خبرگان یمن، برگزاری گروه کانونی و در ادامه اخذ نظرات ۳۷ نفر از مدیران و مسئولین درگیر در حوزه تحولات سیاسی - امنیتی یمن با رویکرد تمام شمار با استفاده از پرسشنامه به شیوه نمونه گیری هدفمند، جمع آوری گردیده است. برای تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده از روش تحلیل اثرات متقاطع و از نرم افزار میک مک و برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی و تحلیل آماری و میانگین رتبه ای نظر خبرگان در خصوص اهمیت متغیرهای تاثیرگذار، تاثیرپذیر، دوجهی و تنظیمی با آزمون فریدمن با استفاده از نرم افزار SPSS استفاده شده است. یافته ها نشان می دهد از ۳۴ عوامل کلیدی ۱۹ عامل به عنوان مهمترین عوامل کلیدی موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن، از منظر خبرگان می باشند که بیشترین تاثیرگذاری و تأثیرپذیری را در تحولات دارند. مبتنی بر این عوامل، عدم قطعیت ها شناسایی و سناریوهای ۴ گانه برای آینده تحولات سیاسی - امنیتی یمن به همراه نشانگرهای آن تدوین و ارائه گردید.

واژگان اصلی: تحولات سیاسی - امنیتی یمن، تحلیل تاثیر متقابل، سناریو.

۱. استادیار گروه مدیریت پژوهشگاه علوم انتظامی و مطالعات اجتماعی، تهران، ایران. (نویسنده مسئول)

a.alizadeh.phd@gmail.com

۲. دانشیار گروه فرماندهی و مدیریت دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران.

مقدمه

کشور یمن، دارای موقعیت ویژه جغرافیایی و کانال ارتباطی شرق و غرب دنیا از طریق تنگه مهم باب المندب بوده و از جمله کشورهایی است که موج مخالفت‌ها و اعتراض به نظام حاکم بر آن به دلیل سرسپردگی به غرب و اجرای سیاست‌های آمریکا در منطقه و وابستگی به سران مرتجع عربی خصوصاً عربستان، از سال‌ها قبل توسط قبائل به‌خصوص قبیله حوثی‌ها که از شیعیان زیدیه متأثر از انقلاب اسلامی ایران بودند آغاز گردیده است. بازیگران متعددی در محیط سیاسی - امنیتی یمن با هدف کسب منافع خود علاقمند به ایفای نقش و کنش‌گری در منطقه می‌باشند که نقش جمهوری اسلامی ایران و عربستان در این حوزه پررنگ‌تر از بسیاری از بازیگران است که به همراه نیروهای انقلابی درون یمن در مصاف با سایر نیروهای حاضر در صحنه اعم از ایالات متحده آمریکا، فرانسه، کشورهای حاشیه خلیج فارس، مصر، پاکستان و غیره به نقش آفرینی در تحولات یمن مشغول می‌باشند.

با توجه به ناکارآمدی روش‌های متداول برنامه‌ریزی، با پیدایش و گسترش دانش آینده‌پژوهی، تغییراتی شگرف در شیوه‌های جدید برنامه‌ریزی ایجاد گردید. آینده‌پژوهی در چارچوب آینده‌های محتمل و ممکن، سعی دارد شناسایی آینده را امکان‌پذیر سازد و در گام بعد، در قالب آینده‌های مطلوب، فزاینده‌های دلخواه را بیافریند که به نوبه خود در شیوه‌نگرش و روش‌هایی که برای شناخت و حل مسئله به کار می‌رفت تغییراتی بنیادین پدید آورد (خزایی، ۱۳۸۸: ۷) در ادوار گذشته، روش‌های برنامه‌ریزی سنتی که بیشتر بر پایه‌ی پیش‌بینی‌های قطعی استوار بودند شاید در بازه زمانی کوتاه و معینی موفق بوده‌اند، ولی دیر یا زود با ظهور رویدادهای پیش‌بینی نشده و غافلگیرکننده، ناتوانی راهبرد‌های طراحی شده بر اساس این گونه پیش‌بینی‌ها برای دستیابی به اهداف سازمانی، آشکار خواهد شد. در چنین شرایطی که پیش‌بینی و تصویر کردن روند، سعی بر نادیده گرفتن عدم قطعیت‌ها و تنها ارائه یک پیش‌بینی برای مدیران را دارد، به روشی نیاز است که عملاً مدیران را با چشم‌اندازهای متفاوت از آینده روبرو نماید. امروزه رویکردهای آینده‌پژوهی در عرصه برنامه‌ریزی بر یافتن کنشگران عوامل کلیدی و پیش‌ران‌ها تأکید دارند تا از این راه برنامه‌ریزی با در اختیار داشتن اهرم کنترل و مدیریت آینده، به معماری مطلوب آینده بپردازد. لذا با توجه به تغییرات سریع محیطی و عدم اطمینان حاصل از آن، ضرورت برنامه‌ریزی استراتژیک و آینده‌پژوهی برای مقابله با تغییرات احتمالی آتی، بیش‌ازپیش آشکار می‌گردد. در رویکرد سنتی برنامه‌ریزان آینده را به صورت الگویی خطی از زمان حال می‌بینند. وجود چنین دیدگاه و رویکردی یک مسأله و ایراد اساسی است. زیرا آینده الزاماً ادامه روند خطی گذشته و حال

نیست و می‌تواند به صورت نوین باشد، و در شکل‌پذیری آینده هر پدیده، عوامل متعدد و بعضاً جدیدی دخالت دارند لذا تصمیم‌گیری آینده جرایم صرفاً بر اساس تجارب گذشته، غفلت از رصد تغییرات آتی را در پی خواهد داشت. لذا باید واکنش‌های انعطاف‌پذیری برای کاهش یا حذف خسارت‌های احتمالی آینده تدارک دید و برای مواجهه با عدم قطعیت‌ها و موضوعات مهم آینده مجهز و آماده شد (علیزاده، ۱۳۸۷: ۳۵).

امروزه کمتر اندیشمندی را می‌توان یافت که بر اهمیت و ضرورت آینده‌پژوهی و روش‌های آن تأکید نداشته باشد. آینده‌پژوهی با سرعتی شتابان در حال ارتقای جایگاه خود در فرایندهای تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری دولت‌ها و سازمان‌ها است و هر جامعه و سازمانی که خواستار تحولات بنیادی است ضرورتاً باید از روش‌های مختلف آینده‌پژوهی، نظیر "برنامه‌ریزی بر پایه سناریو" استفاده نماید که لازمه و اقدامات تمهیدی آن بر اساس مدل‌ها و الگوهای مختلف شناسایی کنش‌گران، عوامل کلیدی و پیشران‌ها می‌باشد.

مبانی نظری و پیشینه شناسی تحقیق

مبانی نظری:

تعریف سناریو^۱:

سناریو و سناریونویسی یکی از روش‌های مهم و مطرح در آینده‌پژوهی است به گونه‌ای که پوپر (۲۰۰۸: ۷۴)، سناریو را در کنار روش‌های مرور منابع و پل از پرکاربردترین روش‌های آینده‌پژوهی دانسته است. پدرام در این خصوص معتقد است: سناریو، داستانی است که توصیفی باورپذیر و سازگار از یک آینده خاص را با استفاده از پیوندهای علی به واقعیت‌های حال پیوند می‌زند و پیامدهای تصمیمات امروز را روشن می‌سازد. سناریوها در کنار هم دامنه‌ی آینده‌های ممکن را مشخص می‌کنند (پدرام و جلالی‌وند، ۱۳۹۲: ۴۵). شوارتز در خصوص سناریو بر این باور است که، سناریوها مجموعه‌هایی از داستان‌های توصیفی هستند که هر یک به بخش خاصی از آینده نظر دارند. این داستان‌ها بیش از آنکه بر احتمالات استوار باشند، بر اساس مقدمات یا ممکنات تدوین می‌شود (شوارتز، ۱۳۹۱). توماس جی. چرماک ۲ در کتاب برنامه‌ریزی بر پایه

1. Scenario

2 Tomas G Chermak

سناریو، رویکردهای گوناگونی را برای این روش مطرح نموده است. این رویکردها شامل رویال داچ شل و شبکه جهانی کسب و کار، مکتب فرانسوی، گروه آینده، ویلسون و رالستون، سناریوهای مرجح، لیندگرن و باند هولد، تصمیم‌های راهبردی بین‌المللی، سناریوهای شیوه‌نامه‌ای، سناریوهای صنعت و روش‌های خلاقانه نرم می‌باشند. (چرماک، ۱۳۹۳: ۶۴-۶۰) چرماک معتقد است که سناریو، شیوه‌ای برای تفکر درست و پارادایمی نوآیند در حوزه اندیشه و اقدام است. برنامه ریزی سناریویی جایگاهی ویژه و بی‌بدیل در حوزه راهبرد و برنامه ریزی دارد و اصلاح کاستی‌های حاکم بر روش‌ها و مکتب‌های راهبردی را هدف قرار داده است. (همان: ۱۷)

لیندگرن و باند هولد معتقداند: مفهوم راهبرد در آینده‌نگاری یا آینده‌پژوهی مبتنی بر مکتب پست مدرن در مدیریت و مدیریت راهبردی می‌باشد که در آن راهبرد، یک کولژ^۱ است. کولژ، استعاره‌ی مناسبی برای نمایش یک سناریو است که ترکیبی از روندها، اقدامات، تصورات و رویدادها است. در نگاه پست مدرن به جای راهبردهای مشخص که مناسب شرایط تعریف شده است نیاز به دامنه‌های منعطف و ترکیبی برای عمل است. این نیاز را با سناریونویسی می‌توان به خوبی پاسخ داد. سناریوها به عنوان بستری برای خلق راهبردهای گوناگون هستند که هر کدام می‌توانند متناسب با شرایط و اقتضائات گوناگون پدید آیند. (لیندگرن، باند هولد، ۱۳۹۰: ۹۷)

لذا سناریو، قلب آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری است و تکنیکی کلیدی می‌باشد که کار آینده-پژوهان حرفه‌ای را از دیگران متمایز می‌سازد. با عنایت به اینکه اقدام آگاهانه و کنشگرا، بدون اندیشیدن درباره‌ی آینده امکان‌پذیر نخواهد بود، لذا باید تفکری نظام‌یافته و صریح در مورد آینده‌های بدیل داشت و با شناخت آینده‌های ممکن و محتمل، در راستای ساخت آینده‌های مطلوب گام برداشت. در این تحقیق، رویکرد شبکه جهانی کسب و کار که مبتنی بر عدم قطعیت بحرانی است، انتخاب و ملاک عمل قرار گرفت.

توماس جی. چرماک^۲ در کتاب برنامه‌ریزی بر پایه سناریو، رویکردهای گوناگونی را برای این روش مطرح نموده است. این رویکردها شامل رویال داچ شل و شبکه جهانی کسب و کار، مکتب فرانسوی، گروه آینده، ویلسون و رالستون، سناریوهای مرجح، لیندگرن و باند هولد، تصمیم‌های راهبردی بین‌المللی، سناریوهای شیوه‌نامه‌ای، سناریوهای صنعت و روش‌های خلاقانه نرم

1 Collage

2 Tomas G Chermak

می‌باشند. (چرماک، ۲۰۱۰: ۶۴-۶۰) در این تحقیق به لحاظ فراگیری رویکرد شبکه جهانی کسب و کار که مبتنی بر عدم قطعیت بحرانی است انتخاب و بر اساس چارچوب این رویکرد به بررسی کنش‌گران، عوامل کلیدی و پیشرانها پرداخته می‌شود. لذا ابتدا به معرفی این رویکرد پرداخته می‌شود. سناریوپردازی هنوز هم یک عرصه کم و بیش نوپاست که به شکل‌های متنوعی توسعه یافته است. تنوع اندیشه در حوزه سناریوپردازی نوعی سرمایه است؛ زیرا به مجموعه متنوعی از تفاسیر در سناریونگاری انجامیده است. اما بهره‌گیری از روش‌های متنوع ایجاب می‌کند برای تعیین آنچه که اثربخش است و آنچه که نیست، مطالعه‌ای دقیق و توأم با احتیاط انجام گیرد (چرماک، ۲۰۱۱). سناریوها در واقع تلاش‌هایی هستند برای تجسم رویدادهای ممکن آینده، بر پایه آنچه که می‌دانیم یا آنچه که تصور می‌کنیم می‌دانیم. سناریوها به ما کمک می‌کنند تا بفهمیم که نتایج و پیامدهای احتمالی تصمیمی که اتخاذ می‌کنیم چه خواهد بود؟ شما می‌توانید با این پیش فرض که جمعیت کشور، هر ساله دو درصد افزایش یابد، یک سناریو برای ایران در سال ۱۴۰۰ هجری شمسی بنویسید و یکی از چالش‌های بزرگ کشور، یعنی مسن شدن جمعیت کشور و پیامدهای ناشی از آن را در دهه‌های آینده به تصویر بکشید (اسدی، ۱۳۹۲: ۲۹).

رویکرد تحلیل تأثیر متقابل^۱ و عدم قطعیت بحرانی^۲:

تحلیل تأثیر متقابل به منظور بررسی اثرات عوامل موثر بر یک موضوع و شناخت ارتباط این عوامل با یکدیگر کاربرد دارد. وابستگی‌های متقابل این وقایع و تحولات را می‌توان برای پیش‌بینی-های سازگارتر و دقیق‌تر مد نظر قرار داد. لذا تحلیل تأثیر متقابل به بررسی مکانیزمی برای کشف نتایج متقابل و یا متضاد عوامل با تجزیه و تحلیل احتمالات شرطی می‌پردازد. لذا تحلیل تأثیر متقابل یک روش کمی است که برای بررسی تأثیر متقاطع عوامل به منظور پیش‌بینی آینده استفاده می‌شود و برای وقوع یک رویداد و وضعیت به آشکار ساختن احتمال شرطی یک رویداد می‌پردازد. تحلیل تأثیر متقابل سعی می‌کند تا روابط بین رویدادها و متغیرها را به هم ارتباط دهد. این روابط، سپس نسبت به هم طبقه‌بندی می‌شوند و برای تعیین اینکه کدام رویدادها و سناریوها، در یک چارچوب زمانی معین، از بقیه محتمل‌تر هستند، بکار می‌رود.

- 1 Cross Impact Analysis
- 2 Critical Uncertainty

رویکرد عدم قطعیت بحرانی به کوشش شبکه جهانی کسب و کار (جی بی ان)، به کار گرفته شد و حاصل کاربست سناریو از شرکت شل است. جی بی ان با تلاش پیتر شوارتز و همکارانش بنیان نهاده شد و در آغاز پی یرواک در سال‌های آغازین دهه شصت میلادی، کربست مفاهیم کان را و با اصلاح و بهبود این مفاهیم چارچوب ویژه‌ای را پدید آورد. شوارتز سرپرستی بخش برنامه‌ریزی شل را بر عهده گرفت و سرانجام شبکه جهانی کسب و کار را با همکارانش بنیان گذاشت که شبکه‌ای از افراد برجسته در آن وجود داشت و رویکرد جی بی ان را معرفی نمودند. در این رویکرد، فرایند سناریو سازی شامل ۸ مرحله است که عبارتند از: مرحله اول شناسایی موضوع یا تصمیم اصلی، مرحله دوم شناسایی و مطالعه نیروهای کلیدی در محیط موضوعی، مرحله سوم یافتن نیروهای پیشران در کلان محیط، مرحله چهارم رتبه بندی عوامل کلیدی و نیروهای پیشران بر مبنای دو معیار میزان اهمیت برای موفقیت و میزان عدم قطعیت ۱، مرحله پنجم توسعه و گزینش منطق کلی سناریو، مرحله ششم شکل گیری و توسعه سناریو است، مرحله هفتم بررسی مضامین سناریوهای توسعه یافته و مرحله هشتم انتخاب پیش نشانگرها ۲ می‌باشد (چرماک، ۲۰۱۰: ۶۴). نادر زالی نیز به نقل از پیتر شوارتز، برنامه‌ریزی برپایه سناریو را در ۸ گام به شرح زیر توصیف کرده است:

گام اول: شناخت موضوع و تصمیم اصلی

گام دوم: فهرست عوامل کلیدی

گام سوم: شناسایی نیروهای پیشران کلیدی

گام چهارم: طبقه بندی براساس اهمیت و عدم قطعیت

گام پنجم: شناسایی عدم قطعیت‌های بحرانی

گام ششم: تدوین سناریوها

گام هفتم: تحلیل پیامدها و نتایج هر سناریو

گام هشتم: انتخاب نشانگرهای راهبردی (زالی، ۱۳۹۲: ۱۰۴-۱۰۰)

شکل ذیل گام‌ها و مراحل اجرای سناریو را نشان می‌دهد:

1 Uncertainty

2 Leading Indicators

شکل ۱. فرآیند سناریو نویسی با رویکرد جی بی ان (منبع: پتر شوارتز)

پژوهش حاضر، به دلیل پیچیدگی های کشور یمن و سرعت بالای تحولات در عرصه های سیاسی، اجتماعی و نظامی این کشور و همچنین وجود بازیگران متعدد با منافع متفاوت، از رویکرد تحلیل تأثیر متقابل برای شناسایی و تبیین عوامل موثر بر تحولات سیاسی-امنیتی یمن و از سناریونویسی با رویکرد عدم قطعیت بحرانی که موسوم به GBN استفاده نموده است.

پیشینه تحقیق:

وقوفی و همکاران (۱۳۹۷) در تحقیق خود با عنوان تبیین عوامل و پیشران های کلیدی آینده یمن تا سال ۱۴۰۶ پرداخته اند و به تبیین روندهای سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و غیره آینده یمن پرداخته اند و بر اساس تحلیل تأثیر متقابل به بررسی آینده تحولات آن پرداخته اند.

فیروز کلانی (۱۳۹۴) در تحقیق خود با عنوان "تحلیلی بر مهم ترین علل تهاجم نظامی ائتلاف تحت رهبری عربستان به یمن"، مهم ترین دلایل حمله ائتلاف عربستان به یمن را موقعیت ژئوپلیتیک یمن، همسایگی با عربستان، اتحاد عربستان با ایلات متحده، رقابت های منطقه ای ایران و عربستان به منظور گسترش نفوذ خود در آینده یمن، هراس عربستان از شکل گیری حکومت دموکراتیک در یمن و در نهایت مهار انصاراله و به قدرت رساندن منصور هادی می داند و به تشریح قسمتی از اوضاع کنونی یمن و حمله عربستان به یمن پرداخته است.

حسینی (۱۳۹۱) در تحقیق خود با عنوان "عوامل موثر بر سیاست های شورای همکاری خلیج فارس در قبال تحولات یمن"، عامل اصلی درپیش گرفتن سیاست موجود از سوی کشورهای شورای همکاری خلیج فارس را منافع راهبردی کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس در این کشور معرفی نموده است.

عباس مصلی نژاد (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان "سیاست گذاری راهبردی در مدیریت بحران یمن"، بیان می‌دارد کنترل بحران امنیتی یمن که در آوریل ۲۰۱۵ گسترش یافت از طریق موازنه منطقه‌ای حاصل می‌گردد. آمریکا و رژیم صهیونیستی به عنوان دو بازیگر جهانی و نیروی منطقه‌ای در روند شکل‌گیری بحران یمن و تشدید مرحله‌ای آن نقش تعیین‌کننده‌ای ایفا نموده‌اند. به عوامل منطقه‌ای و جهانی بحران یمن اشاره دارد.

یوزی رابی (۲۰۱۵) در مقاله‌ای با عنوان "انقلاب یمن"، به ویژگی‌های یمن پرداخته و عوامل موثر بر تحولات اجتماعی یمن را بیشتر در قدرت قبایل و داشتن سلاح‌های سبک و سنگین توسط آنها می‌داند. وی در بعضی موارد دامنه نفوذ شیوخ قبایل را بسیار فراتر از محدوده اولیه آنها می‌داند و نقش پررنگی به قبایل در یمن می‌دهد. به ذکر ویژگی‌های یمن و نقش قبایل و مسائل اجتماعی پرداخته است.

بیرامی سقرلو (۱۳۹۳: ۱۵۶) نیز در پژوهشی با عنوان "بررسی رقابت ایران و عربستان در موضوع یمن در تحولات سیاسی اخیر یمن"، اظهار داشته تحولات سیاسی اخیر خاورمیانه سبب رقابت بیشتر برای برتری میان جمهوری اسلامی ایران و عربستان در یمن شده است.

راستیان اردستانی (۱۳۹۱: ۲۱۴) در تحقیق صورت داده با عنوان "بررسی مقایسه‌ای نقش آمریکا در تحولات مصر و یمن در سالهای ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱"، به بررسی ابعاد حضور و نفوذ آمریکا در مصر و یمن طی سالهای ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱ در کنار نفوذ آمریکا در روابط دو جانبه مصر و یمن با عربستان و اسرائیل پرداخته است.

اسدی (۱۳۹۲: ۱۳۷) در مطالعه خود با موضوع "بررسی نقش اسلام در تحولات خاورمیانه" که به طور موردی به موضوع یمن پرداخته شده است، معتقد است با توجه به اسلامی بودن کشور یمن بعضی از گروه‌های اسلام‌گرای یمنی در تحولات این کشور نقش بسیار زیادی داشتند و تعدادی هم تا زمان رخداد انقلاب رویکردی محافظ کار داشتند. اسدی همچنین اظهار داشته اگر چه جریان‌های اسلام‌گرایی در منطقه دارای نحله‌های گوناگونی هستند ولی بعضی از آنها مانند اخوان المسلمین در مصر و یزیدی در یمن توانستند نقش بارزتری در تحولات اخیر ایفا کنند.

در مطالعه بیات (۱۳۹۰: ۷۹) با عنوان "تأثیر جبهه مقاومت اسلامی، رهبری ایران بر ژئوپلیتیک خاورمیانه (بررسی موردی الحوثی‌ها در یمن)"، ابعاد گوناگون تفکرات بدرالدین الحوثی و حسین الحوثی و عبدالملک الحوثی و همچنین رویکردهای اعتقادی انصار الله مورد بررسی قرار گرفته است.

راجح (۱۳۸۸: ۲۴۶) نیز به بررسی "موانع دموکراسی در کشورهای عربی (بررسی موردی یمن)" پرداخته و ضمن توصیف دموکراسی در کشور یمن توصیه‌های در خصوص اصلاح نهادهای فرهنگ‌ساز برای تثبیت دموکراسی در این کشور ارائه نموده است.

صادقی و احمدیان (۱۳۸۸: ۲۷۵) نیز در پژوهش "دگرگونی جایگاه منطقه‌ای یمن؛ امکانات و چالش‌ها"، چگونگی امکان‌پذیری تحول در یمن با توجه به نگاه دولت مردان سابق یمنی به امکاناتی که قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی در اختیار این کشور قرار میدادند پرداخته است.

سلاحشور (۱۳۹۴) نیز که مطالعه "اهمیت ژئوپلیتیکی و فوق‌استراتژیک یمن در منطقه خاور میانه و نقش جنبش انصارالله در منطقه" را اجرا نموده اعلام می‌دارد برای کشور فقیر و عقب‌نگه‌داشته شده‌ای همچون یمن که طی یک قرن گذشته کمتر سالی را بدون بحران و جنگ سپری کرده، ۱۲ سپتامبر ۲۰۱۱ نقطه تحولی بود که توانست بار دیگر خواست مردم را بر برنامه‌های استعمارگران خارجی و منطقه‌ای پیروز ساخته و قدرت بستر جامعه را نه تنها به رخ حاکمان این کشور بلکه رهبران مادام‌العمر تمامی کشورهای همسایه تا حوزه جنوبی خلیج فارس بکشد. واقعه‌ای که در آن یک گروه کوچک موفق شد در چارچوب اعلام خواسته‌های مردم و در سایه حق‌طلبی وارد پایتخت شده و نقشه سیاسی جدیدی را برای ساختار سیاسی آینده این کشور تحمیل کند.

تلاشان (۱۳۹۱: ۲۷) نیز در تحقیق خود با عنوان "انقلاب اسلامی ایران و تأثیر آن بر تحولات ژئوپلیتیک شیعه در یمن"، معتقد است شیعیان زیدی تا سال ۱۹۶۲ بر سرزمین یمن حکومت می‌کردند که با کودتا برکنار شده و دوره انزوای ژئوپلیتیکی آنها آغاز و فشار حکومت به همراه ضعف رسانه باعث استمرار انزوا گردید. انقلاب اسلامی موجب احیاء تشیع و رجعت زیدیان گرویده به وهابیت، گردید. بزرگان و علماء زیدی تفکرات حضرت امام و مقام معظم رهبری را مبنای خود قرار داده و قدرتمندترین جریان سیاسی در برکناری علی‌عبدالله صالح بودند.

کاترینا اینا^۱ (۲۰۱۵) در پژوهش "جنگ یمن: حقوق بشر قربانی یک جنگ نامشروع"، با استناد به مفاد حقوقی و منشور سازمان ملل ضمن نقد ادعای عربستان مبنی بر دفاع از خود در حمله به یمن، موارد زیر را جمع‌بندی نموده است: مداخله عربستان در یمن کاملاً بر اساس ادعاهای واهی بنا شده است و جنگی غیرقانونی است که وقیحانه ممنوعیت استفاده از ابزار جنگی مطابق ماده ۲(۴) کنوانسیون سازمان ملل را نقض کرده است.

1 CATERINA AIENA

گروه پروژه صلح یمن ۱ (۲۰۱۵) نیز که یافته های خود را در قالب کتاب با عنوان "سیاست آمریکا و جنگ مسلحانه یمن ۲" منتشر نموده و اذعان داشته بسیاری از سیاست ها و فعالیت های کابینه آمریکا در مسیر جنگ و بی ثباتی یمن صورت می گیرند. ارتش و نیروهای اطلاعاتی آمریکا در حال حاضر از ائتلاف عربستان در بمباران های هوایی یمن حمایت می کنند که این امر با هدف قرار دادن عمدی زیرساخت ها و ساکنین غیرنظامی و همچنین با ناکامی در جلوگیری از آسیب های مردمی، قوانین حقوق بشر دوستانه بین المللی را نقض می کند.

پیتر سیلز بری ۳ (۲۰۱۵) در مقاله ای با عنوان "جنگ سرد یمن، عربستان و ایران" اظهار می دارد که اگر یمن می خواهد به درجه ای از ثبات خود بازگردد و جغرافیای آن دست نخورده باقی بماند، به منظور ارضای نیازهای عاملین به خصوص عاملین داخلی و منطقه ای باید جنگ سرد بین ایران و عربستان فروکش نماید.

- ابل ریو، این هوا رویز، تیکا فونت و کامینو سیمارو ۴ (۲۰۱۵) نیز در مقاله "عربستان سعودی و بمباران های یمن - مسئولیت های دولت اسپانیا" ضمن بررسی وضعیت جنگ عربستان علیه مردم یمن، موارد زیر را به اتحادیه اروپا پیشنهاد می نماید:

- تعلیق سریع قراردادهای فروش سلاح و دیگر کمک های نظامی به عربستان سعودی و متحدان این کشور در ائتلاف، به دلیل امکان رخداد اقدامات ضد حقوق بشر و حقوق بین الملل در یمن؛

- توقف فوری حمایت های صادراتی و اطلاعاتی ارائه شده توسط برخی از کشورهای اروپایی به عربستان سعودی و دیگر اعضای ائتلاف؛

- اعمال قوانین سختگیرانه در قبال صادرات های اتحادیه اروپا و همچنین اعمال کنترل های پارلمان های ملی در سایر کشورها؛

- پدرام و همکاران پروژه های متعددی در خصوص سناریونویسی در سطح کشور اجرا نموده که یک مورد آن سناریوهای تحولات سیاسی - امنیتی سوریه می باشد که در روش شناسی از آن بهره - برداری گردیده است.

جمع بندی موارد فوق، نشان می دهد که هر چند، هر کدام از تحقیق ها به بررسی مشخصات و ویژگی -

1 The Yemen Peace Project

2 United States Policy & Yemen's Armed Conflict

3 Peter Salisbury

4 Abel Riu, Ainhoa Ruiz, Tica Font & Camino Simarro

های یمن و علل شکل‌گیری و وقوع شرایط و وضعیت موجود آن پرداخته اما این مقاله به تحلیل تاثیر متقابل عوامل موثر بر تحولات سیاسی-امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو سناریوها و آینده تحولات این کشور تمرکز دارد تا تصویر مشخصی از آن ارائه نماید.

روش‌شناسی تحقیق

پژوهش حاضر با عنایت به موضوع این تحقیق که بدنال حل‌نیاز و مشکلی شناخته شده یعنی تحلیل تاثیر متقابل عوامل موثر بر تحولات سیاسی-امنیتی یمن بمنظور اکتشاف سناریوهای ممکن، محتمل می‌باشد، از منظر هدف یک تحقیق کاربردی است. و با عنایت به موضوع تحقیق، که بدنال توصیف جزء به جزء یک موقعیت یا شرایط یعنی توصیف تحولات سیاسی و امنیتی و اکتشاف سناریوهای ممکن، محتمل می‌باشد و بدنال پاسخگویی به پرسش‌هایی مانند چه اتفاقی دارد می‌افتد؟ و چه کسی؟ با کمک شناخت محیط، تحلیل عوامل کلیدی و سناریوهای محتمل و نشانگرهای آن است، یک تحقیق توصیفی است. لذا تحقیق به لحاظ هدف، از نوع تحقیقات «توسعه‌ای-کاربردی» می‌باشد و دارای ماهیت موردی، زمینه‌ای است.

با توجه به اینکه یافته‌های تحقیق از طریق کیفی و داده‌های کمی حاصل شده است و با داده‌های کمی و معانی مفاهیم، تعریف‌ها و نمادها سرو کار دارد، رویکردی ترکیبی اکتشافی دارد و ماهیت تحقیق، آمیخته می‌باشد.

جامعه آماری پژوهش حاضر را خبرگان راهبردی تحولات سیاسی-امنیتی یمن شامل: وزارت امور خارجه، نیروی قدس سپاه، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و مدیریت راهبردی، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، وزارت اطلاعات و غیره دارای ویژگیهای اعم از؛ تحصیلات کارشناسی ارشد و دکتری در حوزه‌های مرتبط با تحولات سیاسی-امنیتی و دارای حداقل ۲ سال تجربه و مسئولیت در حوزه مطالعات یمن تشکیل می‌دهد. حجم نمونه با بهره‌گیری با تعقیب رویکر تمام‌شمار تا سطح اشباح نظری که تا سطح ۳۷ خبره تعیین گردید. روش نمونه‌گیری در این پژوهش به صورت همتاگزینی می‌باشد. به منظور گردآوری اطلاعات از دو روش کتابخانه‌ای و میدانی با ابزارهای فیش-برداری، مصاحبه، گروه کانونی و پرسشنامه استفاده شده است؛ در روش کتابخانه‌ای از کتاب‌ها، مقالات داخلی و خارجی و پایان‌نامه‌ها و در روش میدانی از پرسش‌نامه‌های محقق ساخته به منظور بررسی تأثیرات متقابل و میانگین رتبه‌ای استفاده گردید.

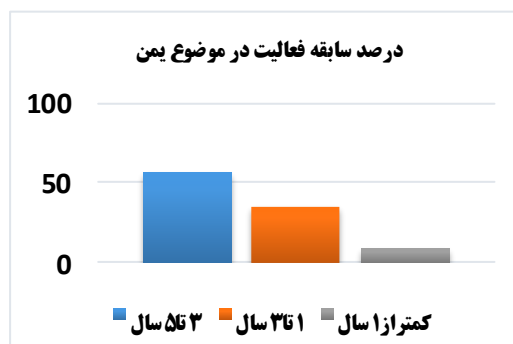
برای روش تجزیه و تحلیل اطلاعات، از شاخص‌های آمار توصیفی در تهیه‌ی جدول‌های فراوانی استفاده گردید و از ماتریس تأثیرات متقابل برای سنجش میزان تأثیرگذاری عوامل مؤثر تحولات سیاسی-امنیتی یمن بر یکدیگر طراحی استفاده شد؛ در نهایت پس از بررسی میزان و چگونگی تأثیرگذاری این عوامل بر یکدیگر، عوامل راهبردی مؤثر بر تحولات سیاسی-امنیتی یمن با رویکرد آینده‌پژوهی شناسایی شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌های گردآوری شده در این بخش از نرم‌افزار میک‌مک استفاده گردید و در خصوص بررسی میانگین رتبه‌ای عوامل کلیدی با آزمون فریدمن و آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی به منظور میزان دقت و اعتماد پذیری عوامل کلیدی، از نرم افزارهای SPSS استفاده شد.

یافته ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

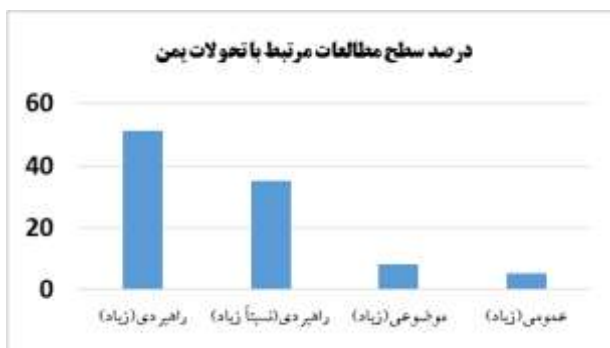
ویژگی‌های جمعیت شناختی نمونه آماری شامل سنوات خدمتی، جایگاه سازمانی، تحصیلات و رشته تحصیلی به شرح زیر می‌باشد:

نمودار ۱. نمودار سنوات خدمتی خبرگان

نمودار ۲. میزان فعالیت در حوزه یمن

نمودار ۳. سطح مطالعات خبرگان

همان‌طور که مشخص است بالغ بر ۶۵ درصد از مشارکت‌کنندگان در این پژوهش باسابقه بیشتر از ۲۰ سال که از سازمانها ارگانها و نهادهای چون مرکز آموزشی و تحقیقاتی دفاعی، دبیرخانه شورای عالی امنیت ملی، بیرخانه شورای امنیت کشور، ستاد کل نیروهای مسلح، وزارت امور خارجه، سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، وزارت اطلاعات، ارتش جمهوری اسلامی ایران، وزارت دفاع و پشتیبانی از نیروهای مسلح، مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی، وزارت کشور نشان‌دهنده تجربه بالای خبرگان تحقیق می باشد. و مقاطع تحصیلات تکمیلی، دارای رشته های تحصیلی اعم از امنیت ملی، روابط بین الملل، مطالعات منطقه‌ای، مدیریت راهبردی، حقوق بین الملل، آینده پژوهی، علوم سیاسی و غیره می‌باشند در ۲ سال اخیر متوجه تحولات حوزه یمن بوده و غالباً رویکرد راهبردی به موضوع دارند بنابر این می‌توان برآیند نظرات آن‌ها پیرامون تحولات سیاسی - امنیتی یمن را قابل اعتنا و مورد قبول دانست و نشان‌دهنده سطح مطلوبی از خبرگان تحقیق است.

پایایی سازه‌های تحقیق به وسیله دو ضریب آلفای کرونباخ و ضریب دیلون- گلدشتاین (ضریب ترکیبی) مورد بررسی قرار گرفته است. مقدار قابل قبول برای این دو ضریب حداقل ۰/۷ است. همان‌طور که در جداول ذیل مشخص است مقادیر آلفای کرونباخ و ضریب دیلون- گلدشتاین برای تمامی بیشتر از ۰/۷ است و این نشان از پایایی مناسب شاخص‌ها در خصوص سازه خود است.

جدول ۱. آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی سازه‌های پژوهش

سازه	آلفای کرونباخ	پایایی ترکیبی	N of Items
عوامل کلیدی موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن	84٪	82٪	۳۴

اهم گزارش نتایج مصاحبه‌ها و گروه کانونی:

سوال ۱- برای شناسایی و توصیف تحولات سیاسی و امنیتی یمن به چه عواملی باید توجه نمود؟
 توصیف شرایط داخلی براساس شرایط سیاسی، اقتصادی، فرهنگی، نظامی و غیره باید تهیه گردد.
 شناخت بازیگران منطقه‌ای با محوریت عربستان سپس سایر کشورها باید بدقت دنبال گردد.
 در گام بعدی بازیگران بین‌المللی و منافع و توان و ظرفیت آنها باید مورد توجه قرار گیرد.
 تحلیل شرایط بدون توجه به روندهای بین‌المللی (کلان روندها) می‌تواند تحلیل‌ها را به خطا بکشاند. لذا لازم است محیط دور و کلان روندها و تأثیر آنها بر محیط یمن بدقت تحلیل گردد. لذا یمن را نمی‌توان خارج از منظومه تحولات منطقه بررسی نماییم.
 شناخت بازیگران؛ ظرفیت آنها، منافع آنها و نوع رویکرد آنها (تدافعی، انطباقی، فعال یا تعاملی) بسیار مهم است.
 توجه به ورود قدرتهای بزرگ و کنش‌گری در منطقه
 عربستان، یمن را در حوزه امنیت ملی خود قلمداد می‌نماید و منافع ملی خود را کنش‌گری فعال و وابسته بودن یمن به عربستان می‌داند.
 اهمیت موقعیت باب‌المنذب بعنوان شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب
 بر اساس وصیت ملک عبدالعزیز عزت و ذلت عربستان در گرو ذلت و عزت یمن خواهد بود.
 جنگ آوری، استقامت و قانع بودن از عوامل کلیدی مردم یمن می‌باشد.
 جمعیت قابل توجه زیدیان در یمن
 امنیت و امکان پاسخگویی به نیاز مردم بسیار مهم است.
 اهمیت گسترش حضور و فعالیت داعش و القاعده در یمن
 تخریب گسترده زیرساختهای یمن برای وابستگی بیشتر به عربستان برای دوران پس از محاصره
 اهمیت مصوبه شواری امنیت علیه انقلابیون یمن
 در بهترین حالت انصارالله می‌تواند به الگوی اقلیم کردستان عراق دست یابد. در این وضعیت در منطقه
 جغرافیای خود دارای خودمختاری و در دولت مرکزی دارای قدرت مناسب می‌باشد.
 در مرحله دوم الگوی حزب الله در یمن برای انصارالله مطلوب خواهد بود که دارای قدرت و تأثیر گذاری
 و عدم مسئولیت اجرایی.
 ساختار اجتماعی یمن، قبیله‌ای است و قبیله حاشد مهمترین قبیله در یمن است.
 جنگ یمن به صورت فرسایشی در آمده و عربستان را در وضعیتی قرار داده که نه راه پس دارد و نه راه

پیش و با ناکامی مواجه گردیده است و در یک بن بست قرار گرفته است.

عربستان با بمباران شدید یمن تمامی زیرساخت‌ها و تاسیسات عمومی و مراکز درمانی این کشور را از بین برده است.

عربستان حقوق بشر را در یمن نقض نموده و فجیع‌ترین جنایات را در این کشور انجام داده است.

دولت منصور هادی همچنان به عنوان دولت رسمی یمن در مجامع بین‌المللی شناخته می‌شود و به همین دلیل امکان پیگیری این فجایع در سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر وجود ندارد.

بازیگران و جریانات عمده داخلی یمن عبارتند از شش جریان:

- ۱- انصارالله
- ۲- معتمر
- ۳- حراک جنوبی
- ۴- القاعده
- ۵- حزب اصلاح (اخوان المسلمین)
- ۶- منصور هادی

یمن در حوزه بحث امنیت ملی عربستان مطرح است و سوریه در حوزه سیاست خارجی عربستان.

یمن فقیرترین و در عین حال ثروتمندترین کشور منطقه است ولی فساد بسیار بالایی را دارا می‌باشد.

انصارالله در حال حاضر در بُعد نظامی در تأمین تسلیحات سبک مشکل خاصی ندارد ولی در تأمین تسلیحات سنگین مشکل دارد. در بُعد رسانه‌ای بسیار ضعیف بوده و عرصه را تقریباً به حریف واگذار کرده است و بنیه‌ای برای مقابله ندارد.

بزرگترین سرمایه انصارالله حمایت مردمی است.

به کنشگران داخلی بحران یمن عبارتند از: انصارالله، کمیته‌های انقلابی و مردمی ارتش یمن، دولت هادی،

استقلال‌طلبان جنوب (حراک) شیوخ قبایل، جریان‌های نظامی و سیاسی، علمای دینی، القاعده و داعش

کنش گر در قالب ائتلاف: عربستان، امارات، قطر، بحرین، کویت، جیبوتی، سودان، مصر

کنش گران منطقه‌ای نزدیک بحران یمن عبارتند از: شورای همکاری خلیج (فارس)، عمان، حزب‌الله لبنان

اریتره، رژیم صهیونیستی، سومالی

کنش گر منطقه‌ای دور به بحران یمن عبارتند از: عراق، ترکیه، سازمان همکاری اسلامی، پاکستان، سوریه، افغانستان

کنش گر بین‌المللی به بحران یمن عبارتند از: آمریکا، شورای امنیت، روسیه، اتحادیه اروپا، فرانسه، چین،

هند، سازمان کشورهای غیرمتعهد

سؤال ۲: عوامل کلیدی در بحران یمن از نظر شما کدام است؟

اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی یمن برای عربستان و قدرت‌های جهانی و حمایت آن‌ها از ائتلاف

موقعیت باب‌المندب و شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب

وجود روحیه ایستادگی و مقاومت در بین شیعیان زیدی و انقلابیون یمن جمعیت ۳۰ تا ۴۵ درصدی زیدی و حاکم بودن اعتقاد جهاد و قیام بالسیف در بین آن‌ها خصوصا اصول اعتقادی انصارالله مبنی بر ضرورت مبارزه با آمریکا و رژیم صهیونیستی ساختار قبیله‌ای کشور یمن

کاهش نفوذ و قدرت و توان ستی عربستان در یمن
تشکیل و همگرایی ائتلاف با محوریت عربستان برای مقابله با انصارالله
حمایت آشکار و پنهان (اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و نظامی) ج.ا.ا از انصارالله
گسترش حضور و فعالیت داعش و القاعده در یمن
تسلیحات سنگین و نیمه سنگین انقلابیون و انصارالله از یکسو و ائتلاف از سوی دیگر
ذخایر عظیم نفت و گاز یمن

قدرت نفوذ و عملیات نظامی یمنی‌ها در عربستان
بهره‌مندی از سواحل طولانی یمن برای (ترانزیت کالا، توریسم، شیلات و ...)
اهمیت امنیت عربستان برای آمریکا خصوصا چاه‌ها و مناطق نفتی
ایده و طرح ساخت مرکز منطقه‌ای برای تجارت جهانی در جنوب یمن (مدینه النور)
سوال ۳- نیروهای پیش‌ران در بحران یمن کدام است؟

منابع مالی فراوان عربستان و ائتلاف برای مقابله سیاسی، اقتصادی و نظامی با انقلابیون یمن
انهدام زیرساخت‌های اساسی در یمن به منظور ناکارآمد نمودن انصارالله برای آینده یمن
توسعه ضریب نفوذ رسانه‌های جهانی در منطقه و عملیات رسانه‌ای وسیع جبهه ائتلاف علیه انصارالله
ورود و موضع‌گیری قدرت‌های بزرگ جهانی در صحنه تحولات منطقه در حمایت از ائتلاف
توان نظامی (هوایی، دریایی،) ائتلاف در مقابله با انقلابیون
قدرت انصارالله در حفظ مقاومت، دستیابی به تسلیحات راهبردی، پاسخگویی متناسب به عملیات‌های
عربستان، ابتکار عمل و استمرار فشار به عربستان

جدول ۲. عوامل کلیدی موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
عوامل سیاسی	مصوبه شورای امنیت سازمان ملل در	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و	C1

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
	خصوص مقابله با انصارالله		سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	
	رقابت سیاسی ایران و عربستان در منطقه و تلاش برای جلوگیری از نفوذ یکدیگر در منطقه	کتابخانه‌ای گروه کانونی	سلحشور، محمدحسین (۱۳۹۳)، اهمیت ژئوپلیتیکی و فوق استراتژیک یمن در منطقه خاور میانه و نقش جنبش انصارالله در منطقه، دانشگاه پیام نور تهران. جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C2
	تلاش غرب و کشورهای منطقه برای جلوگیری از نفوذ و تکثیر جریان انقلاب اسلامی	گروه کانونی کتابخانه‌ای	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو. تلاشان، حسن (۱۳۹۱)، انقلاب اسلامی ایران و تأثیر آن بر تحولات ژئوپلیتیک شیعه در یمن، فصلنامه علمی پژوهشی شیعه‌شناسی، شماره ۴۰	C3
	تشکیل و همگرایی ائتلاف با محوریت عربستان برای مقابله با انصارالله	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C4
	تقویت و توسعه محور مقاومت با حمایت از انصارالله علیه رژیم صهیونیستی	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C5
	اهمیت امنیت رژیم صهیونیستی در منطقه متأثر از تحولات یمن	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C6

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
	برای غرب			
	فشار حزب حاکم ریاست جمهوری امریکا جهت حل و فصل مساله	مصاحبه	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C7
	همسویی و همگرایی بیشتر اسرائیل به عربستان و ائتلاف و فشار لابی های صهیونیسم به ادامه حمایت از ائتلاف علیه انصارالله	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C8
	تعریف یمن به عنوان حوزه امنیت ملی برای عربستان و کنش‌گری فعال در راستای منافع ملی خود	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C9
	قلمداد شدن دولت منصور هادی، به‌عنوان دولت رسمی یمن در مجامع بین‌المللی و عدم امکان پیگیری فجایع ائتلاف در یمن در سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C10
عوامل اجتماعی	اختلافات قبائل و گروهها در یمن با یکدیگر	گروه کانونی مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه	C11

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
			عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	
	جمعیت ۳۰ تا ۴۵ درصدی زیدی‌ها در یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C12
	ساختار قبیله‌ای کشور یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C13
عوامل فناوری	توسعه ضریب نفوذ رسانه های جهانی در منطقه و عملیات رسانه‌های و روانی وسیع جبهه ائتلاف علیه انصارالله	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C14
	ضعف عملیات رسانه‌های و روانی انصارالله	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C15
عوامل اقتصادی	ذخایر عظیم نفت و گاز یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C16
	بیکاری و فقر رایج و غالب در مردم یمن	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C17
	فساد گسترده در	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی	C18

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
	دولت‌مردان یمن		آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	
	انهدام زیرساخت‌های اساسی در یمن بمنظور ناکارآمد نمودن انصار الله برای آینده یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C19
	محاصره اقتصادی و بروز قحطی و گرسنگی و بیماری در مردم یمن	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C20
	اهمیت امنیت چاه‌ها و مناطق نفتی عربستان	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C21
	ایده و طرح ساخت مرکز منطقه‌ای تجارت جهانی در جنوب یمن (مدینه النور) و مخالفت کشورهای حاشیه خلیج فارس با آن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C22
عوامل ژئوپلتیک	موقعیت باب‌المندب و خلیج عرب و دریای سرخ و شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب	کتابخانه‌ای گروه کانونی مصاحبه	بیرامی (۱۳۹۳)، بررسی رقابت ایران و عربستان در موضوع یمن در تحولات سیاسی اخیر یمن، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز - دانشکده علوم سیاسی. علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C23

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
عوامل نظامی	اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی یمن برای عربستان و قدرت های جهانی و حمایت آنها از ائتلاف	کتابخانه‌ای گروه کانونی مصاحبه	بیرامی سقرلو، اکبر (۱۳۹۳)، بررسی رقابت ایران و عربستان در موضوع یمن در تحولات سیاسی اخیر یمن، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز - دانشکده علوم سیاسی. علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C24
	توان نظامی (هوایی، دریایی،) ائتلاف در مقابله با انقلابیون	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C25
	منابع مالی فراوان ائتلاف برای مقابله سیاسی، اقتصادی و نظامی با انقلابیون یمن	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C26
	حضور و فعالیت داعش و القاعده در یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C27
	تسلیحات سنگین و نیمه‌سنگین انقلابیون و انصارالله از یکسو و ائتلاف از سوی دیگر	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C28
	نقض حقوق بشر توسط عربستان در یمن و انجام جنایات علیه غیرنظامیان.	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	C29
	دستیابی انصارالله به توان	گروه کانونی	جلسات گروه کانونی مربوط به مطالعه	C30

عامل	عنوان	روش گردآوری	منبع	متغیر
	پهبادی و موشکی		گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو	
عوامل ارزشی	اعتقاد به جهاد و قیام بالسیف در بین شیعیان زیدی	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C31
	وجود روحیه ایستادگی، مقاومت، جنگ‌آوری و قانع بودن در بین شیعیان زیدی	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C32
	اصول اعتقادی انصارالله مبنی بر ضرورت مبارزه با آمریکا و رژیم صهیونیستی (پرچم انصارالله)	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	C33
	وصیت ملک عبدالعزیز مبنی بر عزت و ذلت عربستان در گرو ذلت و عزت یمن	مصاحبه	علیزاده و همکاران، (۱۳۹۷). مطالعه گروهی آینده‌نگاری تحولات سیاسی - امنیتی یمن و سناریوهای پیش‌رو، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی	۴C3

سوال تحقیق

عوامل کلیدی موثر بر تحولات سیاسی - امنیتی یمن کدامند و چه تاثیری بر تحولات دارند؟
به‌منظور سنجش میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل کلیدی تحولات سیاسی - امنیتی یمن بر
یکدیگر، ماتریس تأثیرات متقاطع طراحی و در اختیار خبرگان قرار گرفت. میزان این تأثیرگذاری از صفر تا
سه سنجیده می‌شود. ابعاد ماتریس ۱۹*۱۹ می‌باشد و متغیرها در هفت بخش مختلف تنظیم می‌شوند. بر
اساس نتایج بدست آمده، درجه پرشدگی ماتریس ۴۲/۴۷ درصد می‌باشد و ماتریس براساس شاخص

آماري با دو بار چرخش از مطلوبیت و بهینه شدگی ۱۰۰ درصد برخوردار است که حاکی از روایی بالای ماتریس و پاسخ‌ها می‌باشد.

در سناریونویسی با استفاده از روش عدم قطعیت‌های بحرانی تلاش شد تا موضوعات محور اصلی مشخص گردد که اهمیت و عدم قطعیت بالایی دارند. رتبه‌بندی عوامل کلیدی براساس درجه اهمیت آن‌ها برای موفقیت موضوع یا تصمیم اصلی و عدم قطعیت آن‌ها صورت گرفت. نکته‌ی اصلی شناسایی دو عدم قطعیت بحرانی است که بیش از دیگران اهمیت داشته و بیش‌ترین عدم قطعیت را دارا باشند. در ماتریس متقاطع جمع اعداد سطرهاي هر متغیر به عنوان میزان تأثیرگذاری و جمع ستونی هر متغیر نیز میزان تأثیرپذیری آن متغیر را از متغیرهای دیگر نشان می‌دهد. نتایج میزان اثرگذاری و اثرپذیری برخی از مهمترین عوامل کلیدی بر یکدیگر در جدول شماره ۲ قابل مشاهده می‌باشد.

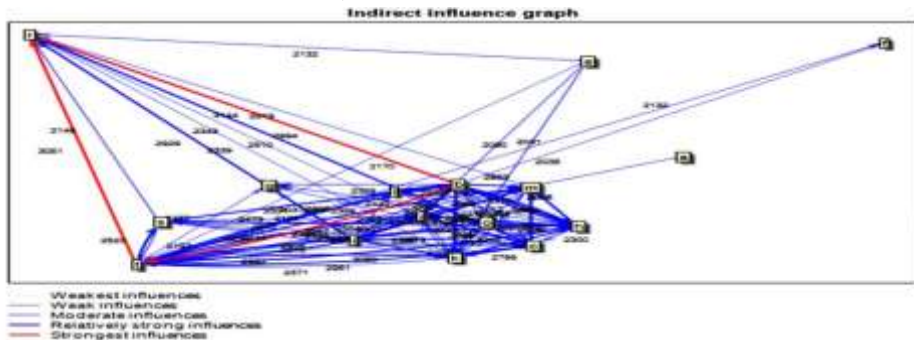
جدول ۳. میزان تأثیرگذاری و تأثیرپذیری عوامل کلیدی

عوامل کلیدی	میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری
مصوبه شورای امنیت سازمان ملل در خصوص مقابله با انصارالله	۷۵	۲۱
رقابت سیاسی ایران و عربستان در منطقه و تلاش برای جلوگیری از نفوذ یکدیگر در منطقه	۸۲	۳۸
فشار حزب حاکم ریاست جمهوری امریکا جهت حل و فصل مساله	۶۸	۴۳
قلمداد شدن دولت منصور هادی، به‌عنوان دولت رسمی یمن در مجامع بین‌المللی و عدم امکان پیگیری فجایع ائتلاف در یمن در سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر	۶۲	۲۲
جمعیت ۳۰ تا ۴۵ درصدی زیدی‌ها در یمن	۶۵	۲۷
ضعف عملیات رسانه‌های و روانی انصارالله	۷۳	۴۰
ذخایر عظیم نفت و گاز یمن	۷۸	۵۵
بیکاری و فقر رایج و غالب در مردم یمن	۵۸	۴۲
محاصره اقتصادی و بروز قحطی و گرسنگی و بیماری در مردم یمن	۶۷	۳۹
اهمیت امنیت چاه‌ها و مناطق نفتی عربستان	۷۹	۵۴
ایده و طرح ساخت مرکز منطقه‌ای تجارت جهانی در جنوب یمن (مدینه النور) و مخالفت کشورهای حاشیه خلیج فارس با آن	۳۵	۲۱
موقعیت باب المندب و خلیج عرب و دریای سرخ و شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب	۸۴	۳۵

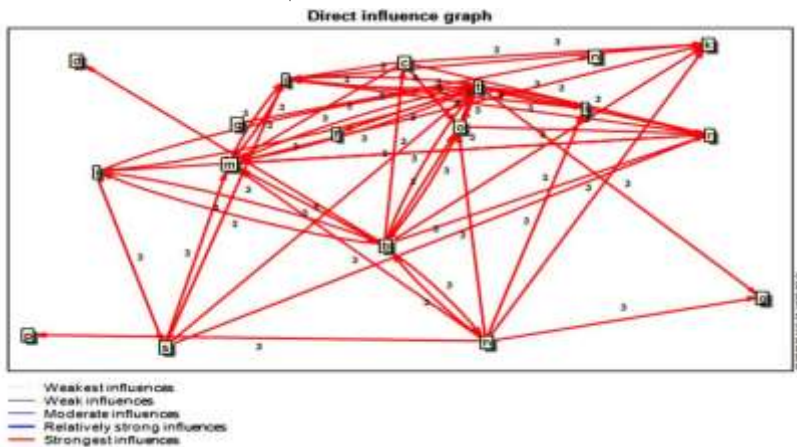
عوامل کلیدی	میزان تأثیرگذاری	میزان تأثیرپذیری
اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی یمن برای عربستان و قدرت های جهانی و حمایت آنها از ائتلاف	۷۴	۲۹
توان نظامی (هوایی، دریایی،) ائتلاف در مقابله با انقلابیون	۶۴	۴۷
منابع مالی فراوان ائتلاف برای مقابله سیاسی، اقتصادی و نظامی با انقلابیون یمن	۶۸	۳۶
دستیابی انصارالله به توان پهبادی و موشکی	۸۹	۳۳
اعتقاد به جهاد و قیام بالسیف در بین شیعیان زیدی	۸۲	۲۸
وجود روحیه ایستادگی، مقاومت، جنگ آوری و قانع بودن در بین شیعیان زیدی	۸۵	۳۴
وصیت ملک عبدالعزیز مبنی بر عزت و ذلت عربستان در گرو ذلت و عزت یمن	۵۸	۱۵

19	18	17	16	15	14	13	12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1
1658	1996	1240	1043	1492	1221	1816	1605	1902	1800	1430	1641	1474	1350	801	1133	1513	1641	471
2595	3144	1998	1647	2374	1826	2885	2534	3001	2669	2300	2618	2326	2132	1224	1808	2382	2535	761
2424	2910	1851	1521	2215	1785	2671	2345	2798	2788	2153	2440	2181	1979	1141	1650	2198	2361	706
1456	1745	1103	898	1318	1079	1591	1407	1675	1678	1269	1471	1302	1197	697	994	1325	1417	420
1773	2132	1348	1119	1611	1311	1960	1720	2035	2031	1564	1773	1591	1400	834	1222	1613	1723	519
1503	1816	1149	934	1360	1105	1643	1466	1731	1715	1343	1519	1332	1222	715	1037	1300	1457	439
1350	1627	1024	852	1226	1007	1462	1308	1557	1564	1183	1359	1209	1114	655	940	1239	1330	389
2497	2994	1901	1590	2276	1842	2755	2435	2878	2820	2143	2450	2220	2023	1207	1718	2300	2484	699
2444	2929	1854	1551	2219	1809	2690	2368	2812	2786	2096	2407	2162	1983	1182	1682	2243	2422	686
1941	2343	1491	1221	1789	1420	2148	1892	2247	2259	1732	1957	1726	1579	909	1317	1751	1876	574
1941	2339	1477	1235	1789	1441	2152	1893	2227	2225	1711	1947	1739	1600	907	1344	1775	1895	574
1597	1861	1177	965	1416	1151	1708	1497	1786	1764	1344	1533	1362	1254	736	1070	1413	1532	441
1836	2219	1390	1152	1657	1365	2000	1771	2127	2117	1617	1834	1622	1491	871	1258	1681	1796	519
1240	1483	944	770	1122	913	1356	1196	1426	1419	1092	1236	1119	1014	599	840	1132	1207	352
1386	1673	1052	878	1260	1034	1520	1333	1603	1577	1209	1371	1205	1114	648	952	1271	1354	390
819	989	628	469	736	602	890	793	943	949	757	849	734	679	389	581	727	773	250
1476	1771	1110	932	1333	1105	1615	1426	1698	1683	1270	1459	1302	1197	733	1033	1347	1470	410
1112	1329	831	694	999	826	1216	1006	1287	1262	949	1090	976	883	535	747	1025	1106	300
1782	2148	1351	1129	1616	1322	1968	1717	2047	2037	1562	1775	1581	1446	837	1218	1616	1733	516

جدول ۴: ماتریس عوامل غیر مستقیم

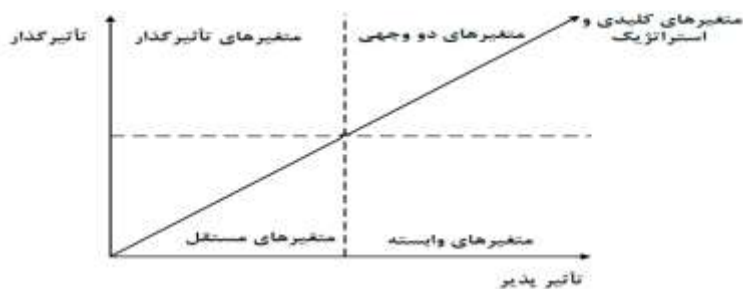

نمودار ۴- تأثیر غیر مستقیم عوامل

نمودار ۵- تأثیر مستقیم عوامل

بنابراین، تشریح تحلیل سیستم در جهت شناسایی متغیرهای استراتژیک به این صورت می‌باشد که شکل ۱، جایگاه متغیرهای تأثیرگذار و تأثیرپذیر را در یک نمودار دو بعدی نشان می‌دهد. متغیرهای استراتژیک متغیرهایی هستند که هم قابل دستکاری و کنترل باشند و هم بر پویایی و تغییر سیستم تأثیرگذار باشند. با این توصیف متغیرهایی را که تأثیر بالایی دارند ولی قابل کنترل نیستند نمی‌توان به عنوان متغیر استراتژیک محسوب کرد. اگر نمودار وضعیت متغیرها را بصورت یک شبکه مختصات فرض کنیم، متغیرهای قرار گرفته در ناحیه ۲ چنین وضعیتی دارند و برنامه ریزان به ندرت قادر به تغییر این متغیرها هستند. متغیرهای قرار گرفته در ناحیه ۳ شبکه مختصات، چنانچه در نمودار نیز مشخص است تأثیر گذاری و تأثیر پذیری بسیار پائینی در سیستم دارند و نمی‌توانند متغیر استراتژیک محسوب شوند. متغیرهای ناحیه ۴ نیز بدلیل وابستگی شدید به سایر متغیرها خاصیت استراتژیک ندارند و بیشتر نتیجه سایر متغیرها به حساب می‌آیند. اما متغیرهای ناحیه ۱ شبکه مختصات، متغیرهای استراتژیک هستند، چرا که هم قابلیت کنترل توسط سیستم مدیریتی را دارند و هم بر سیستم تأثیر گذاری قابل قبولی دارند. در واقع هر چه از انتهای ناحیه ۳، به سمت انتهای ناحیه ۱، شبکه مختصات نزدیک تر می‌شویم، بر میزان اهمیت و استراتژیک بودن متغیر افزوده می‌شود (ربانی، ۱۳۹۱ و افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۸-۱۱۹).

شکل ۲. جایگاه متغیرهای استراتژیک (ربانی، ۱۳۹۱ و افشار و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۱۹)

بدین منظور در تحلیل صفحه پراکندگی مطابق شکل ۲، متغیرهای تعیین کننده یا تأثیرگذار، متغیرهای دو وجهی، متغیرهای تأثیرپذیر یا نتیجه سیستم، متغیرهای مستقل و متغیرهای تنظیمی مشخص شده اند و در نهایت مطابق جدول ۳ به دسته بندی مهمترین روندها پرداخته شده است.

جدول ۵. دسته بندی مهمترین روندهای شناسایی شده

رقابت سیاسی ایران و عربستان در منطقه و تلاش برای جلوگیری از نفوذ یکدیگر در منطقه	متغیرهای تعیین کننده یا متغیرهای تأثیرگذار
دستیابی انصارالله به توان پهبادی و موشکی	
اعتقاد به جهاد و قیام بالسیف در بین شیعیان زیدی	
وجود روحیه ایستادگی، مقاومت، جنگ آوری و قانع بودن در بین شیعیان زیدی	
منابع مالی فراوان ائتلاف برای مقابله سیاسی، اقتصادی و نظامی با انقلابیون یمن	متغیرهای دو وجهی
توان نظامی (هوایی، دریایی،) ائتلاف در مقابله با انقلابیون	
مصوبه شورای امنیت سازمان ملل در خصوص مقابله با انصارالله	
فشار حزب حاکم ریاست جمهوری امریکا جهت حل و فصل مساله	
قلمداد شدن دولت منصور هادی، به عنوان دولت رسمی یمن در مجامع بین المللی و عدم امکان پیگیری فجایع ائتلاف در یمن در سازمان های بین المللی حقوق بشر	متغیرهای تأثیر پذیر یا وابسته
جمعیت ۳۰ تا ۴۵ درصدی زیدی ها در یمن	
محاصره اقتصادی و بروز قحطی و گرسنگی و بیماری در مردم یمن	
اهمیت امنیت چاهها و مناطق نفتی عربستان	
موقعیت باب المندب و خلیج عرب و دریای سرخ و شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب	متغیرهای مستقل
اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی یمن برای عربستان و قدرت های جهانی و حمایت آنها از ائتلاف	
ذخایر عظیم نفت و گاز یمن	
ضعف عملیات رسانه های و روانی انصارالله	

متغیرهای	بیکاری و فقر رایج و غالب در مردم یمن
تنظیمی	وصیت ملک عبدالعزیز مبنی بر عزت و ذلت عربستان در گرو ذلت و عزت یمن
	ایده و طرح ساخت مرکز منطقه‌ای تجارت جهانی در جنوب یمن (مدینه النور) و مخالفت کشورهای حاشیه خلیج فارس با آن

جدول ۶. نتایج آزمون میانگین رتبه‌ای عوامل کلیدی Friedman Test

عامل کلیدی	میانگین رتبه‌ای Mean Rank	VAR
مصوبه شورای امنیت سازمان ملل در خصوص مقابله با انصارالله	04۱۷	1 VAR
رقابت سیاسی ایران و عربستان در منطقه و تلاش برای جلوگیری از نفوذ یکدیگر در منطقه	65۱۹	۲ VAR
تلاش غرب و کشورهای منطقه برای جلوگیری از نفوذ و تکثیر جریان انقلاب اسلامی	11.97	۳ VAR
تشکیل و همگرایی ائتلاف با محوریت عربستان برای مقابله با انصار الله	21.62	۴ VAR
تقویت و توسعه محور مقاومت با حمایت از انصارالله علیه رژیم صهیونیستی	12.84	۵ VAR
اهمیت امنیت رژیم صهیونیستی در منطقه متأثر از تحولات یمن برای غرب	13.5	۶ VAR
فشار حزب حاکم ریاست جمهوری امریکا جهت حل و فصل مساله	17.15	۷ VAR
همسویی و همگرایی بیشتر اسرائیل به عربستان و ائتلاف و فشار لابی های صهیونیسم به ادامه حمایت از ائتلاف علیه انصارالله	15۲1	۸ VAR
تعریف یمن به عنوان حوزه امنیت ملی برای عربستان و کنش‌گری فعال در راستای منافع ملی خود	2۱۲	۹ VAR
قلمداد شدن دولت منصور هادی، به‌عنوان دولت رسمی یمن در مجامع بین‌المللی و عدم امکان پیگیری فجایع ائتلاف در یمن در سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر	68۱۸	۱۰ VAR
اختلافات قبائل و گروهها در یمن با یکدیگر	12.77	۱۱ VAR
جمعیت ۳۰ تا ۴۵ درصدی زیدی‌ها در یمن	41۱۶	۱۲ VAR
ساختار قبیله‌ای کشور یمن	16۱۵	۱۳ VAR
توسعه ضریب نفوذ رسانه های جهانی در منطقه و عملیات رسانه‌های و روانی وسیع جبهه ائتلاف علیه انصارالله	16.23	۱۴ VAR
ضعف عملیات رسانه‌های و روانی انصارالله	16.16	۱۵ VAR
ذخایر عظیم نفت و گاز یمن	18.46	۱۶ VAR

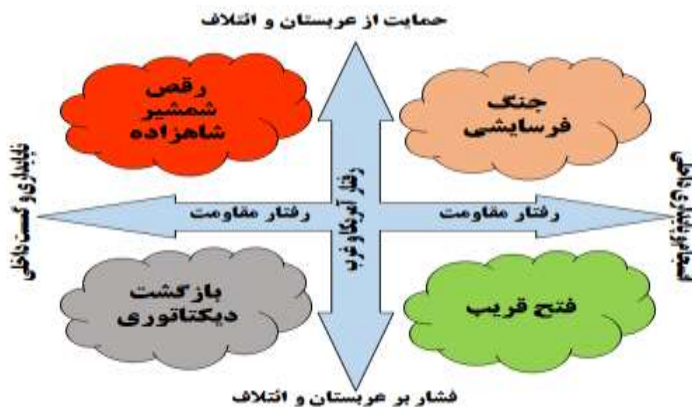
عامل کلیدی	میانگین رتبه‌ای Mean Rank	Mean Rank
بیکاری و فقر رایج و غالب در مردم یمن	۱۷ VAR	.16۱۴
فساد گسترده در دولتمردان یمن	۱۸ VAR	9.27
انهدام زیرساخت های اساسی در یمن بمنظور ناکارآمد نمودن انصار الله برای آینده یمن	۱۹ VAR	11.62
محاصره اقتصادی و بروز قحطی و گرسنگی و بیماری در مردم یمن	۲۰ VAR	.18۱۹
اهمیت امنیت چاه‌ها و مناطق نفتی عربستان	۲۱ VAR	.57۱۷
ایده و طرح ساخت مرکز منطقه‌ای تجارت جهانی در جنوب یمن (مدینه النور) و مخالفت کشورهای حاشیه خلیج فارس با آن	۲۲ VAR	.59۱۳
موقعیت باب المندب و خلیج عرب و دریای سرخ و شاهراه تبادلات اقتصادی شرق و غرب	۲۳ VAR	.19۱۷
اهمیت ژئوپلیتیک و راهبردی یمن برای عربستان و قدرت های جهانی و حمایت آنها از ائتلاف	۲۴ VAR	.78۱۷
توان نظامی (هوایی، دریایی،) ائتلاف در مقابله با انقلابیون	۲۵ VAR	.93۱۸
منابع مالی فراوان ائتلاف برای مقابله سیاسی، اقتصادی و نظامی با انقلابیون یمن	۲۶ VAR	.85۱۸
حضور و فعالیت داعش و القاعده در یمن	۲۷ VAR	.81۱۱
تسلیحات سنگین و نیمه‌سنگین انقلابیون و انصارالله از یکسو و ائتلاف از سوی دیگر	۲۸ VAR	.81۱۳
تقص حقوق بشر توسط عربستان در یمن و انجام جنایات علیه غیرنظامیان.	۲۹ VAR	.81۱۲
دستیابی انصارالله به توان پهبادی و موشکی	۳۰ VAR	.81۱۹
اعتقاد به جهاد و قیام بالسیف در بین شیعیان زیدی	۳۱ VAR	.81۱۸
وجود روحیه ایستادگی، مقاومت، جنگ‌آوری و قانع بودن در بین شیعیان زیدی	۳۲ VAR	۹۲.۱۹
اصول اعتقادی انصارالله مبنی بر ضرورت مبارزه با آمریکا ورژیم صهیونیستی (پرچم انصارالله)	۳۳ VAR	.81۱۲
وصیت ملک عبدالعزیز مبنی بر عزت و ذلت عربستان در گرو ذلت و عزت یمن	۳۴ VAR	.81۱۰

شناسایی عدم قطعیت های بحرانی در تحولات یمن

عدم قطعیت را می‌توان معادل پیش‌بینی ناپذیری دانست. (پدرام و احمدیان، ۱۳۹۴: ۱۸۷) به عبارتی عدم قطعیت‌ها، پیشران‌هایی هستند که قابل پیش‌بینی نیستند. بر اساس الگوی جی بی ان، برای منطبق‌دهی و شناسایی سناریوها لازمست از بین عدم قطعیت های شناسایی شده، حداقل دو عدم قطعیت اصلی که از منظر اهمیت و عدم قطعیت امتیاز بالایی دارند، انتخاب گردند، که در این تحقیق، پیشران‌های موثر از نظر خبرگان مشخص گردید و بر اساس آن عدم قطعیت بحرانی تعیین گردید که مبنای شکل‌دهی به سناریوها قرار گرفت، که عبارتند از:

- الف- همکاری غرب با ائتلاف تحت فرمان عربستان یا عدم همکاری غرب با ائتلاف و شکست آن
- ب- پابندی مقاومت به اهداف و حفظ انسجام کمیته‌های مردمی یا از بین رفتن پابندی تدوین سناریوهای تحولات سیاسی- امنیتی یمن
- گام ششم رویکرد جی.بی. ان. تدوین سناریوها بر مبنای عدم قطعیت های بحرانی شناسایی شده در گام پنجم می باشد که با توجه به دو عدم قطعیت بحرانی تحولات سیاسی- امنیتی یمن، چهار سناریو در تحولات سیاسی- امنیتی یمن (شکل شماره ۱) عبارتند از:
- الف- سناریوی فتح قریب (فشار غرب بر عربستان و ائتلاف تحت فرمانش و پابندی مقاومت به اهداف و حفظ انسجام کمیته‌های مردمی)
- ب- سناریوی جنگ فرسایشی (همکاری غرب با ائتلاف عربی تحت فرمان عربستان و پابندی مقاومت به اهداف و حفظ انسجام کمیته‌های مردمی)
- ج- سناریوی بازگشت دیکتاتوری (فشار غرب بر عربستان و ائتلاف تحت فرمانش و از بین رفتن پابندی مقاومت و انسجام کمیته‌های مردمی یمن)
- د- سناریوی رقص شمشیر شاهزاده (همکاری غرب با ائتلاف عربی تحت فرمان عربستان و از بین رفتن پابندی مقاومت و انسجام کمیته‌های مردمی یمن)

شکل شماره ۱: عدم قطعیت‌های بحرانی و سناریوهای آینده تحولات سیاسی- امنیتی یمن

شکل ۳- سناریوهای آینده تحولات سیاسی- امنیتی یمن

نشانگرهای وقوع سناریوها

نشانگرهای وقوع و تحقق هر یک از سناریوهای مرتبط با آینده تحولات سیاسی- امنیتی یمن به شرح زیر می باشد:

الف- نشانگرهای وقوع سناریوی فتح قریب

اعلام خروج اکثر کشورهای عضو از ائتلاف سعودی در جنگ علیه مردم یمن و تنها ماندن عربستان در این تجاوز

توسعه توان پهبادی و موشکی به موازنه وحشت دست

افزایش نفوذ و عملیات نظامی در داخل عربستان

اعلام آتش بس و توقف حملات به یمن توسط عربستان

تسلط نیروهای انصار بر اکثر مناطق مهم و ژئوپلیتیک یمن از جمله باب المندب

تصویب قطعنامه در شورای امنیت مبنی بر پایان جنگ علیه یمن و مکلف کردن دبیر کل سازمان ملل در

شناسایی عامل وقوع جنگ در یمن برای پرداخت خسارات تحمیلی به یمن

انتخاب یکی از اعضای بلندپایه انصارالله توسط شورای سیاسی یمن به عنوان رئیس دولت انتقالی یمن به

مدت ۶ ماه جهت تنظیم قانون اساسی جدید یمن و برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در این کشور

اجتماع سران قبایل یمن در صنعا و اعلام حمایت از انصارالله و دولت انتقالی این کشور

شکسته شدن محاصره هوایی و دریایی یمن و ارسال مواد غذایی، بهداشتی، دارویی به یمن

اعزام نیروی نظامی حافظ صلح

ب- نشانگرهای وقوع سناریوی جنگ فرسایشی

حضور گسترده انقلابیون در صحنه‌های جنگ

برگزاری راهپیمایی و تظاهرات در صنعا و حمایت و پشتیبانی همه‌جانبه از انصارالله

تداوم حملات خون‌بار هوایی به مناطق مختلف یمن توسط عربستان

همکاری ارتش یمن و کمیته‌های انقلابی یمن

ادامه حمایت سیاسی ج.ا.ایران و حزب‌الله لبنان از انصارالله یمن در کنار اعمال نفوذ عربستان بر کشورها و

نهادهای بین‌المللی با استفاده از توان مالی

در اختیار داشتن اکثر نقاط حساس در یمن شمالی یمن توسط انصارالله و استقرار نیروهای تحت حمایت

عربستان در جنوب یمن

ادامه حملات نیروهای یمنی به استان‌های جنوبی عربستان در کنار تشدید حملات هوای عربستان در صنعا

و صعده و غیره

پشتیبانی مستشاری حزب‌الله لبنان از انصارالله در کنار افزایش حجم تسلیحات متقل شده به نیروهای تحت

حمایت عربستان و هم پیمانان آن

ارتقاء توان دفاع موشکی انصارالله

ج- نشانگرهای وقوع سناریوی بازگشت دیکتاتوری

عدم حضور گسترده مردم در راهپیمایی‌ها و تجمعات در حمایت از انصارالله

گسترش واگرایی قبایل و گروه‌های عضو در کمیته‌های مردمی

فراگیر شدن اختلافات درونی در بین انصارالله

کاهش حضور انقلابیون در صحنه‌های نبرد و تضعیف روحیه و توان دفاعی نیروهای انقلابی

بروز اختلاف در بین خاندان آل سعود در خصوص جنگ و اعلام آمادگی وزیر دفاع عربستان در خصوص

توقف حملات

قطع حملات هوایی نیروهای ائتلاف به یمن و حمایت از بازگشت دیکتاتوری

گسترش و تسلط نیروهای القاعده و عناصر داعش در مناطق جنوبی یمن و خروج نیروهای سعودی از

این مناطق

تصمیم سران جنبش حراک برای تجزیه یمن و استقلال یمن جنوبی

درگیری مسلحانه بین قبایل یمنی

حمله مسلحانه خاندان آل احمر به قبایل شمالی و مرکزی یمن و در دست گرفتن بخش وسیعی از این

مناطق و کشت و کشتار مردم

خروج نیروهای انقلابی از صنعا و هجوم مردم به ادارات و ساختمان‌های دولتی و غارت اموال

د- نشانگرهای وقوع سناریوی رقص شمشیر شاهزاده

افزایش مشارکت اعضاء کنونی ائتلاف و پیوستن اعضاء مؤثر در جنگ به ائتلاف بر ضد یمن

مشارکت عملیاتی فعال‌تر نیروهای نظامی آمریکا و اروپا با ائتلاف عربی در جنگ یمن

استقرار نیروهای نظامی چند ملیتی در عدن و انجام عملیات مشترک علیه انقلابیون

در هم شکستن روحیه و توان دفاعی نیروهای انقلابی و متلاشی شدن سازمان رزمی این نیروها و پناه بردن

آن‌ها به مناطق کوهستانی

خیانت تعدادی از فرماندهان ارتش یمن و پیوستن به نیروهای متجاوز

به شهادت رسیدن اکثر فرماندهان و مسئولین انصارالله

سقوط صعده و متلاشی شدن انسجام سازمانی در انصارالله

تسلط بر صنعا توسط نیروهای ائتلاف و اشغال این شهر بازگشت دولت تحت حمایت عربستان به صنعا و معرفی اعضاء دولت جدید این کشور عقد توافق همکاری‌های دفاعی-امنیتی عربستان و یمن اختصاص چندین میلیارد دلار کمک مالی بلاعوض توسط عربستان به دولت تحت حمایت عربستان و شروع بازسازی یمن

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با توجه به اهمیت ژئوپلیتیکی کشور یمن و نقش آفرینی کنشگران متعدد در تحولات آن و وجود عدم قطعیت و پیچیدگی در روند شکل‌گیری این تحولات، بررسی تاثیر متقابل عوامل کلیدی و سناریونگاری در تحولات یمن بسیار مهم است. براساس نتایج تحقیق، برخی اقدامات در راستای تحقق سناریوی مطلوب تحولات سیاسی-امنیتی را می‌توان به شرح زیر برشمرد: تلاش جهت خروج کشورهای عضو از ائتلاف سعودی در جنگ علیه مردم یمن، توسعه توان نظامی اعم از پهبادی و موشکی به منظور دستیابی به موازنه وحشت، تلاش جهت تصویب قطعنامه در شورای امنیت مبنی بر پایان جنگ علیه یمن، ایجاد اجماع سران قبایل یمن در حمایت از انصارالله، تلاش جهت شکسته شدن محاصره هوایی و دریایی یمن و ارسال مواد غذایی، بهداشتی، دارویی، استمرار حمایت و پشتیبانی همه‌جانبه مردم از انصارالله که در راستا می‌توان به عوامل تعیین کننده را به شرح زیر نام برد: تلاش جهت توقف همکاری و حمایت غرب از ائتلاف، مذاکره ایران و عربستان در منطقه در راستای حل بحران یمن، تلاش جهت انعکاس فجایع ائتلاف در یمن در سازمان‌های بین‌المللی حقوق بشر، تلاش جهت لغو مصوبه شورای امنیت سازمان ملل در خصوص مقابله با انصارالله، اقدام در خصوص پایان محاصره اقتصادی، پیگیری ارتقاء توانمندی نظامی انصارالله و ارتقاء عملیات رسانه‌های و روانی انصارالله.

کتابنامه

- اسدی، مجید (۱۳۹۲). بررسی نقش اسلام در تحولات خاورمیانه (مطالعه موردی یمن)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه گیلان - دانشکده ادبیات و علوم انسانی - گروه روابط بین الملل.
- بیات، مرتضی (۱۳۹۰). تأثیر جبهه مقاومت اسلامی، رهبری ایران بر ژئوپلیتیک خاورمیانه (بررسی موردی الحوثی‌ها در یمن)، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی.
- بیرامی سقرلو، اکبر (۱۳۹۳). بررسی رقابت ایران و عربستان در موضوع یمن در تحولات سیاسی اخیر یمن، دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز، دانشکده علوم سیاسی.
- تلاشان، حسن (۱۳۹۱). «انقلاب اسلامی ایران و تأثیر آن بر تحولات ژئوپلیتیک شیعه در یمن»، فصلنامه شیعه‌شناسی، شماره ۴۰.
- ثروتی، محسن و مظلوم، علی (۱۳۸۹). راهنمای تدوین دکترین، تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- چرماک، جی توماس (۱۳۹۳). برنامه‌ریزی بر پایه سناریو، ترجمه سعید خزایی، تهران: انتشارات علم آفرین.
- حسینی، حسن (۱۳۹۱). عوامل موثر بر سیاستهای شورای همکاری خلیج فارس در قبال تحولات بحرین و یمن، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی - رشته مطالعات منطقه‌ای.
- خزایی، سعید (۱۳۸۸). روش‌های آینده‌نگاری، جلد ۱، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- راجح، عبدالرحمن (۱۳۸۸). بررسی موانع دموکراسی در کشورهای عربی (بررسی موردی یمن)، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی، دانشکده حقوق و علوم سیاسی.
- راستیان، محمدجواد (۱۳۹۱). بررسی مقایسه‌ای نقش امریکا در تحولات مصر و یمن سالهای ۲۰۱۰ و ۲۰۱۱، پایان نامه مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی.
- زالی، نادر (۱۳۹۲). آینده‌نگاری راهبردی در برنامه‌ریزی و توسعه منطقه‌ای، پژوهشکده مطالعات راهبردی شفیعی اردستانی و همکاران؛ تهران، مرکز آینده‌پژوهی علوم فناوری دفاعی.
- سلحشور، محمدحسین (۱۳۹۳). اهمیت ژئوپلیتیکی و فوق استراتژیک یمن در منطقه خاور میانه و نقش جنبش انصارالله در منطقه، دانشگاه پیام نور تهران.
- صادقی، حسین احمدیان، حسن (۱۳۸۹). «دگرگونی جایگاه منطقه‌ای یمن؛ امکانات و چالش‌ها»، فصلنامه راهبرد، سال نوزدهم، شماره ۵۶.
- علیزاده، عزیز، وحیدی مطلق، وحید و ناظمی، امیر (۱۳۸۷). سناریونگاری یا برنامه‌ریزی بر پایه سناریوها، علل اهمیت تحولات یمن و سناریوهای پیش‌رو، تهران: مؤسسه مطالعات بین‌المللی انرژی.
- پدرام، عبدالرحیم؛ جلالی‌وند، عباس (۱۳۹۲). «مقدمه ای بر آینده پژوهی: روش شناسی آینده پژوهی»، جلد دوم: تهران، مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی، مرکز آینده پژوهی علوم و فناوری های دفاعی

پدرام، عبد الرحیم و احمدیان، مهدی (۱۳۹۴). آموزه‌ها و آموزه‌های آینده‌پژوهی. انتشارات موسسه افق آینده پژوهی راهبردی.

شوارتز، پیتر (۱۳۹۱). هردورنگری، برنامه‌ریزی برای آینده در دنیایی با عدم قطعیت، ترجمه عزیزعلیزاده. تهران: مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی.

لیندگران، ماتس و باند هولد، هانس (۱۳۹۰). طراحی سناریو- پیوند بین آینده و راهبرد، ترجمه عبدالعزیز تاتار، تهران: مؤسسه آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی مرکز آینده‌پژوهی علوم و فناوری دفاعی.

کریملو، داوود (۱۳۹۳). کتاب سبز یمن، تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

فیروز کلانی، عبدالکریم (۱۳۹۴). «تحلیلی بر مهمترین علل تهاجم نظامی ائتلاف تحت رهبری عربستان سعودی به یمن»، پژوهش‌های منطقه‌ای، شماره ۷، بهار.

مصلى نژاد، عباس (۱۳۹۴). «سیاست‌گذاری راهبردی در مدیریت بحران امنیتی یمن»، فصلنامه سیاست جهانی، دوره چهارم، شماره ۳، پاییز.

وقوفی، امید. حاجبانی، ابراهیم. قاسمی، علی اصغر (۱۳۹۷). «تبیین عوامل و پیشران‌های کلیدی آینده یمن تا سال ۱۴۰۶»، فصلنامه آینده‌پژوهی دفاعی، سال دوم، شماره ۴، بهار.

Abel Riu, Ainhua Ruiz, Tica Font & Camino Simarro, (2015), Saudi Arabia and Bombings in Yemen - The responsibilities of the Spanish State. Delas center for peace studies.

Catrina Aiena, (2015), The War in Yemen: Sacrificing Human Rights in The Name of an Illegitimate War. Islamic Human Rights Commission.

Peter Salisbury, (2015), Yemen and the Saudi-Iranian 'Cold War', Middle East and North Africa Programme.

United States Policy & Yemen's Armed Conflict. (2015) The Yemen Peace Project

Rafael Popper (20۰۸) How are foresight methods selected? Foresight, vol 10, No.6

Rabi, uzi, (2015). Yemen: revolution, civil war and unification, New York: i.b. tauris.

Barak A. Salmoni, Bryce Loidolt, Madeleine Wells, (2010). Regime and Periphery in Northern Yemen the Huthi Phenomenon, Published by the RAND Corporation.